

УДК 338.439.6:061.1ЄС(477)
DOI: 10.37128/2411-4413-2023-2-6

**ФОРМУВАННЯ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

ЛОЯНИЧ В.О.,
*аспірант другого року навчання
кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

Проблема продовольчої безпеки в Україні сьогодні як ніколи є надзвичайно актуальною. Через втручання країни-агресора у соціально-економічні, політичні процеси України, постійні переміщення населення всередині країни й масштабні міграції за кордон, руйнування інфраструктури, а також інші причини, відбувається негативний вплив на виробництво й стабільність товарного сільського господарства й АПК, зокрема, вплив здійснюється на випуск сільськогосподарської техніки й обладнання, обробку сільськогосподарської сировини, виробництво добрив, агрохімікатів й інших матеріалів, необхідних для сільського господарства, а також забезпечення громадян продовольством загалом.

У статті досліджено актуальну проблему формування продовольчої безпеки в Україні у контексті євроінтеграції. Проаналізовано поточний стан системи продовольчої безпеки у країні й розкрито основні виклики, з якими стикається Україна у процесі інтеграції з Європейським Союзом. Окрема увага приділяється ризикам і технічним аспектам, які пов'язані з формуванням продовольчої безпеки в умовах євроінтеграції.

Розглянуто вплив процесу євроінтеграції на розвиток сільського господарства, зокрема, збільшення експортних можливостей та використання сучасних технологій. Запропоновано стратегії для покращення продовольчої безпеки в Україні за допомогою законодавчих змін і підготовки відповідних фахівців. Рекомендовано введення дієвих сільськогосподарських методів, які б зменшили вплив на навколишнє середовище й сприяли збереженню родючості ґрунтів, ефективному використанню водних ресурсів, удосконаленню транспортної та логістичної інфраструктури, інвестуванню у наукові дослідження, розробку програм науково-технічного розвитку тощо.

Стаття висвітлює стандарти й вимоги, які є актуальними у ЄС за формування продовольчої безпеки, і досліджує їхній вплив на українську економічну систему. Розглянуто необхідність адаптації національного законодавства до європейських стандартів і запропоновано рекомендації для покращення системи контролю якості й безпеки харчових продуктів.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна безпека, євроінтеграція, Європейський Союз, аграрний сектор економіки, харчова промисловість, сільське господарство.

Табл.: 3. Літ.: 20.

**FORMATION OF FOOD SECURITY OF UKRAINE IN THE
CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION**

LOIANICH Volodymyr,
*Postgraduate Student of the Second Year of Study
of the Department of Economics and Entrepreneurship,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The problem of food security in Ukraine today is more urgent than ever. Due to the intervention of the aggressor country in the socio-economic and political processes of Ukraine, the constant displacement of the population within the country and large-scale migration abroad, the destruction of infrastructure and other reasons, there is a negative impact on the production and stability of commodity agriculture and agro-industrial complex, including the impact on production of agricultural machinery and equipment, processing of agricultural raw materials, production of fertilizers, agrochemicals and other materials necessary for agriculture and providing citizens with food in general.

The article examines the current problem of food security formation in Ukraine in the context of European integration. The current state of the food security system in the country was analyzed and the main challenges faced by Ukraine in the process of integration with the European Union were revealed. Particular attention is paid to the risks and technical aspects associated with the formation of food security in the context of European integration.

The influence of the European integration process on the development of agriculture, in particular, the increase in export opportunities and the use of modern technologies, is considered. Strategies for improving food security in Ukraine through legislative changes and training of relevant specialists are proposed. It is recommended to introduce the effective agricultural methods that would reduce the impact on the environment and contribute to the preservation of the soil fertility, efficient use of water resources, improvement of transport and logistics infrastructure, investment to scientific research, development of scientific and technical development programs, etc.

The article highlights the standards and requirements that are relevant in the EU in the formation of food security, and examines their impact on the Ukrainian economic system. The need to adapt national legislation to European standards was considered, and recommendations were made for improving the system of quality control and food safety.

Key words: food security, economic security, European integration, EU, agricultural sector of the economy, food industry, agriculture.

Tabl.: 3. Ref.: 20.

Постановка проблеми. Формування продовольчої безпеки є важливим завданням для країн, які прагнуть до євроінтеграції та стійкості аграрного сектору економіки до зовнішніх несприятливих умов. Для багатьох держав, які залучаються до європейського економічного простору, процес євроінтеграції супроводжується складнощами й викликами, пов'язаними з адаптацією національних систем продовольчої безпеки до європейських стандартів. Інтеграція з Європейським Союзом вимагає від країн-кандидатів виконання не лише юридичних й економічних вимог, але також рішучих заходів щодо забезпечення безпеки і якості продуктів харчування для своїх громадян. Це може охоплювати впровадження нових нормативних актів, модернізацію інфраструктури, зміну підходів до контролю якості й безпеки продуктів, навчання та підготовку фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема продовольчої безпеки є предметом досліджень багатьох вчених як українських, так і зарубіжних. Тематика інтеграції до європейського економічного простору активно розглядається у наукових статтях і монографіях із різних галузей під авторством Г. Калетніка [12], О. Хаєцької [2], Д. Токарчук [12], Л. Гриценко, О. Васильєва, В. Портянко, В. Богдановича, В. Берегового, О. Кубай [11]. Вищезгадані науковці акцентують увагу на аналізі напрямів державної політики щодо зведення до мінімуму загроз продовольчої безпеки держави, забезпечення доступності, якості й безпечності продовольства для споживачів. У своїх

наукових працях Д. Вілкінсон аналізує та дає експертні оцінки щодо впливу євроінтеграції на продовольчу безпеку в світі [18]. Реагуючи на виклики у теперішньому суспільстві та в умовах євроінтеграційних процесів, дослідження механізмів формування продовольчої безпеки завжди матиме актуальне значення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз поточного стану продовольчої безпеки в Україні, а також пошук рішень щодо покращення якості й безпечності вітчизняних продовольчих товарів на внутрішньому ринку з перспективою інтеграції у ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольча безпека країни передбачає стан, що охоплює аспекти соціальної, економічної та екологічної сфер, і забезпечує усіх громадян надійною доступністю високоякісних продуктів у необхідній кількості. Ці продукти необхідні для фізичного й соціального розвитку кожної особи і збереження здоров'я населення України [1; 2, с. 3].

У контексті євроінтеграції продовольча безпека стає однією з пріоритетних сфер розвитку для України, оскільки вона сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських продуктів на європейському й світовому ринках через виробництво продуктів з покращеними якісними характеристиками, вивчення запитів споживачів і заходів конкурентів з удосконалення товарів, диференціації продукції, а також інших умов, які забезпечують захист здоров'я та добробут вітчизняних споживачів.

У Глобальному індексі продовольчої безпеки за 2022 рік Україна посідала 71 сходинку серед 113 країн, хоча станом на 2021 рік перебувала на 58 місці (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг України й окремих країн світу за Глобальним індексом продовольчої безпеки у 2022 році

Рейтинг	Країни	GFSI	Субіндекс фізичної доступності	Субіндекс економічної доступності	Субіндекс якості й безпеки	Субіндекс природних ресурсів і стійкості
1	Фінляндія	83,7	91,9	70,5	88,4	82,6
2	Ірландія	81,7	92,6	70,5	86,1	75,1
3	Норвегія	80,5	87,2	60,4	86,8	87,4
4	Франція	80,2	91,3	69,0	87,7	70,3
5	Нідерланди	80,1	92,7	70,7	84,7	69,2
71	Україна	57,9	66,6	48,1	71,3	43,5

Джерело: узагальнено автором за даними [14]

Більшість населення України має дохід нижче середнього, 2,8% населення недоїдає, 15,9% – дітей із затримкою росту, 4,1% – дітей із недостатньою вагою, водночас 26,1% населення має зайву вагу, а Індекс людського розвитку становить 0,77. У 2022 році Україна була на 77 місці серед 191 країни [19].

Загальновизнано, що формування продовольчої безпеки в умовах євроінтеграції має стратегічне значення для України, оскільки сприяє розвитку

сільського господарства, захисту споживачів, підвищенню конкурентоспроможності й створенню нових можливостей для економічного зростання [3].

Сталий розвиток сільського господарства вважається одним із ключових чинників, які сприяють забезпеченню продовольчої безпеки країни, оскільки завдяки його функціонуванню підтримується стабільне постачання населенню продуктів харчування, а також ставиться за мету забезпечення потреб сучасних поколінь у харчових продуктах, не посягаючи на здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Основні цілі сталого розвитку сільського господарства у забезпеченні продовольчої безпеки охоплюють:

- збільшення обсягів виробництва продуктів харчування (використання ефективних методів і технологій, збільшення врожайності, поліпшення якості ґрунту, використання відновлюваних ресурсів і застосування інноваційних методів вирощування);

- забезпечення стійкості сільськогосподарського виробництва (стабільне виробництво продуктів харчування, що сприяє розвитку вирощування різноманітних культур, використання нових сортів рослин, що стійкі до хвороб і шкідників, а також ефективне управління водними ресурсами);

- збереження біорізноманіття (вирощування різноманітних культур забезпечує збалансований підхід до використання ґрунту, води й інших ресурсів, що зменшує залежність від монокультури, а також знижує вірогідність виникнення епідемій та хвороб у сільськогосподарських культур);

- зменшення негативного впливу на довкілля (застосування екологічно чистих методів вирощування та відновлення ґрунтового покриву, управління водними ресурсами й використанням якісних пестицидів і мінеральних добрив);

- забезпечення доступності продуктів харчування, особливо для населення з низькими доходами, що досягається через збільшення обсягів виробництва й розподілу продуктів харчування в ефективний та справедливий спосіб.

Загалом, для досягнення стабільного розвитку аграрного сектору економіки України необхідна комплексна підтримка з боку держави, спрямована на створення сприятливих умов для залучення інвестицій, активізації проведення наукових досліджень, розвитку інфраструктури й підтримки сільськогосподарських підприємств різних розмірів [4].

Аналізуючи стан сільського господарства в Україні можна виділити наступні проблеми, що впливають на його розвиток:

- проблеми розвитку інфраструктури: Україна стикається з недосконалістю інфраструктури у сільському господарстві, зокрема за умов зберігання та перевезення, відсутності сучасних сховищ для зберігання сільськогосподарських продукції, недостатньою розвиненістю транспортної мережі й проблемами з логістикою, що обмежують можливості ефективного перевезення та зберігання продукції;

- низький рівень технологічного оснащення: використання застарілого обладнання та технологій, що обмежує їхню ефективність і

конкурентоспроможність. Необхідно вдосконалювати технологічну базу, впроваджувати сучасні агротехнології та механізацію для підвищення продуктивності та якості виробництва сільськогосподарської продукції;

- фінансові труднощі: проблеми з доступом до фінансування, високим рівнем боргів й обмеженим доступом до кредитних ресурсів, що ускладнює модернізацію господарств і впровадження інноваційних практик;

- недостатнє фінансування наукових досліджень: дослідницька робота й інновації є ключовими факторами для покращення розвитку сільського господарства. Проте, недостатнє фінансування наукових і дослідницьких проєктів у цій галузі обмежує можливості впровадження нових технологій та негативно впливає на ефективність виробництва;

- недостатня підтримка аграрних підприємств малих і середніх розмірів, які є основою розвитку сільського господарства й потребують більшої підтримки, а також сприяння з боку держави, ніж великі. Необхідно створити сприятливі умови для їхнього розвитку, зокрема за допомогою доступу до кредитування, підтримки у галузі освіти й консалтингу, а також розвитку кооперації та об'єднання господарств;

- нові загрози стабільному функціонуванню аграрного сектору економіки виникають в умовах воєнного стану. На значній частині території України низка сільськогосподарських підприємств у зонах бойових дій та окупації зупинилася, велику кількість виробничих потужностей зруйновано або пошкоджено, ускладнено доступ підприємств до ресурсів і сировини, ринків збуту. На значній частині земель неможливим є проведення сільськогосподарської діяльності; блокування морських портів унеможливило експорт сільгосппродукції традиційними торговельними шляхами; на прифронтових територіях є проблеми із забезпеченням населення продовольством [20].

Зважаючи на те, що малі й середні агропідприємства, а також фермерські господарства відіграють важливу роль для подальшого розвитку аграрного сектору економіки України в Україні, для їхньої підтримки можуть бути вжиті наступні заходи:

- поліпшення доступу до фінансових ресурсів (субсидії, дотації, кредити й інвестиції), що сприятиме збільшенню обсягів виробництва й модернізації технологій;

- забезпечення доступу до сучасних елементів інфраструктури (системи зрошення, оновлення дорожнього покриття), що дозволить зменшити витрати й покращити умови зберігання та транспортування продукції;

- надання доступу молодим фахівцям до навчальних програм і консультацій з сільськогосподарського виробництва, навчання технологій, агробізнесу й управління господарством, що допоможе покращити продуктивність й ефективність функціонування господарств;

- створення умов для розвитку ринків збуту, дистрибуції та переробки сільськогосподарської продукції, що допоможе збільшити дохід агровиробників і забезпечить стабільний ринок збуту виготовленої продукції;

- забезпечення правової захищеності прав власності агровиробників на

землю та інші ресурси, що стимулює інвестиції та їхній розвиток;

- розвиток і підтримка органічного сільського господарства, що забезпечить стабільний попит на еко-продукцію, а також сприятиме збереженню природних ресурсів й екологічному збалансуванню екосистеми;

- фінансування наукових досліджень й інновацій у галузі сільського господарства допоможе впроваджувати нові технології та методи виробництва, а також збільшить продуктивність й ефективність господарств підприємств.

Нині спостерігаються позитивні зміни у підтримці малих і середніх фермерських господарств в Україні, наприклад, деякі програми фінансової підтримки й кредитування. Крім того, консультативна підтримка допомогла фермерам удосконалити свої навички й позитивно вплинула на динаміку виробничих процесів [5, с. 310]. До фінансової підтримки з боку держави належали, наприклад, кредитні канікули, податкові преференції, що сприяли зростанню обсягів виробництва й покращенню фінансового стану господарств. Аграріям, які у 2022 році, у рамках посівної кампанії, отримали кредити, з боку держави було продовжено держпідтримку за програмою «Доступні кредити 5-7-9%».

Для визначення продовольчої безпеки національної економіки потрібно проаналізувати декілька важливих показників, зокрема, ресурсний потенціал, виготовлення продовольства у країні й розподіл і споживання виготовлених продуктів харчування. В Україні природно-ресурсний потенціал є важливим фактором розміщення та розвитку продуктивних сил і визначається кількістю, якістю, сполученням природних ресурсів території. Виділяють такі складові природно-ресурсного потенціалу: земельні ресурси України – 44,4%; мінерально-сировинні – 28,3%; водні – 13,1%; природно-рекреаційні ресурси – 9,5%; лісові – 4,2%; фауністичні, мисливсько-рибальські – 0,5%. На території України знаходиться 5% природних ресурсів світу, понад 7 тис. розвіданих родовищ 94 видів корисних копалин [15].

Обсяги виробництва в Україні до 2021 року мали тенденцію до зростання, у зв'язку з війною у країні в 2022 році відбулось скорочення на 25,5% порівняно з попереднім роком. У 2020 році ВВП України становив 4194102 млн грн, у 2021 році – 5459574 млн грн, а у 2022 році – 5191028 млн грн. Водночас споживчі витрати у структурі ВВП зростають: у 2020 році – 3923203 млн грн, у 2021 році – 4766568 млн грн, 2022 році – 5408161 млн грн [16].

Через окупацію росією частини українських земель втрачено частку агровиробничого потенціалу країни. Водночас українські сільськогосподарські виробники демонструють високу стійкість й адаптивність до ризиків воєнного часу. Валові збори сільськогосподарських культур у 1,5-3 рази перевищують потреби внутрішнього споживання, зібрано значні врожаї зернових і зернобобових культур. Забезпечено потреби внутрішнього ринку м'яса й м'ясопродуктів, проте здорожчання деяких видів м'яса (яловичина, свинина) призвело до заміщення більш доступним (птиця), а також молочної галузі, немає дефіциту овочевих і плодово-ягідних культур. Разом із тим погіршився раціон харчування населення, підвищуються ціни на продукти харчування. В

Україні спостерігається невідповідність рівнів споживання м'яса й м'ясопродуктів (яловичина, свинина) їхній раціональній нормі. Забезпечення населення рибною продукцією та морепродуктами здійснюється за рахунок імпорту. Наразі спостерігається суттєве зростання цін на продукти харчування, що призводить до зниження їхньої економічної доступності [17].

Одним із ключових аспектів формування продовольчої безпеки є застосування інноваційних технологій у виробництві й переробці сільськогосподарської продукції. Це вміщує у собі використання новітніх агротехнологій, автоматизацію процесів, впровадження сучасних систем управління та контролю якості продукції.

Прикладом інноваційних технологій є використання дронів у сільському господарстві. Вони дозволяють здійснювати моніторинг поля, виявляти шкідників і захворювання рослин, розраховувати оптимальний час для збирання врожаю. Це допомагає знизити витрати під час вирощування, підживлення, обробки й збирання врожаю, підвищує врожайність і якість продукції.

Ще одним прикладом інноваційних технологій є використання біотехнологій у сільському господарстві. За допомогою генної інженерії виведено сорти рослин із покращеними властивостями, такими як стійкість до шкідників, хвороб, посухи тощо. Це дозволяє збільшити виробництво продукції, знизити втрати врожаю та залежність від хімічних препаратів [6, с. 28].

Застосування інноваційних технологій у виробництві й переробці сільськогосподарської продукції є важливим кроком у формуванні продовольчої безпеки країни у сучасних умовах. Однак, це може супроводжуватися певними викликами й перешкодами. Наприклад, великі витрати на придбання сучасного обладнання та технологій можуть бути складними й витратними для сільськогосподарських підприємств [7, с. 57]. Крім того, важливо забезпечити доступність інноваційних технологій для всіх сільськогосподарських виробників, незалежно від їхніх розмірів і фінансового стану. Для цього можуть бути розроблені спеціальні програми підтримки й фінансування, а також проведені навчальні заходи і тренінги для фермерів й агровиробників щодо впровадження інноваційних технологій.

Також важливим аспектом підвищення якості сільськогосподарської продукції та її конкурентоспроможності є впровадження сучасних систем управління та контролю якості продукції. Це містить у собі впровадження систем сертифікації, стандартизації та маркування продукції.

Важливо враховувати екологічний аспект за впровадження інноваційних технологій (наприклад, використання генетично модифікованих організмів може мати негативний вплив на навколишнє середовище й біорізноманіття). Необхідно забезпечувати використання таких технологій та запровадити суворий контроль за їхнім запровадженням.

Розвиток сталих й екологічно безпечних систем виробництва зменшить використання хімічних добрив і пестицидів, забезпечуючи перехід до органічного виробництва, застосування зберігання та транспортування

продукції з меншою кількістю відходів і негативного впливу на навколишнє середовище [10]. У табл. 2 наведено основні екологічні аспекти продовольчої безпеки країни.

Таблиця 2

Екологічні аспекти продовольчої безпеки країни

Екологічний аспект	Опис
Стале землекористування	Забезпечення сталого використання земельних ресурсів із урахуванням ротації культур і захисту ґрунтового покриву. Збереження родючості ґрунту й захист його від ерозії
Ефективне використання ресурсів	Мінімізація забруднення водних ресурсів й енергії. Використання добрив, пестицидів й інших агрохімікатів
Збереження біорізноманіття	Підтримка розвитку агрокультур із високим рівнем біорізноманіття та агроповернення
Органічне сільське господарство	Розвиток органічного сільського господарства, що дотримується принципів сталого розвитку й екологічних практик
Екологічно безпечні технології	Впровадження новітніх технологій для зниження екологічного впливу сільського господарства на навколишнє природне середовище
Утилізація відходів	Розвиток системи утилізації та переробки сільськогосподарських відходів
Агроекотуризм й екологічна освіта	Розвиток агроекотуризму й проведення екологічної освіти для підтримки сталого розвитку аграрного сектору економіки й екологічної свідомості

Джерело: сформовано на основі [8, с. 125-126; 9, с. 73]

Для успішної реалізації екологічних аспектів продовольчої безпеки України в умовах євроінтеграції також необхідно вживати конкретні заходи щодо забезпечення відкритого доступу до інформації про вплив аграрного сектору економіки на навколишнє середовище [11, с. 65].

Г. Калетнік, відомий своїми дослідженнями у галузі сталого сільського господарства й енергоефективності, провів ряд досліджень, спрямованих на виявлення шляхів зменшення споживання енергії та оптимізації використання ресурсів у сільському господарстві. Крім того, науковець вивчав можливість використання біогазу в сільському господарстві, як джерела альтернативної енергії, що впливає не лише на енергетичну, екологічну, політичну, а й на продовольчу безпеку України [12, с. 55].

Важливо враховувати й соціальний аспект формування продовольчої безпеки країни. Необхідно забезпечити доступність харчових продуктів для усіх верств населення, зокрема малозабезпечені групи. Для цього розробляються програми соціальної підтримки, наприклад, забезпечення доступу до безкоштовних або субсидованих продуктів.

Виклики й складнощі забезпечення продовольчої безпеки можуть бути подолані за допомогою співпраці між державою, науково-дослідними установами, бізнес-сектором і сільськогосподарськими громадськими організаціями. Тільки шляхом спільних зусиль можна досягти успіху в формуванні продовольчої безпеки країни й забезпечити населення безпечною та якісною харчовою продукцією.

Відповідно до європейських норм, продукція, яка виробляється та продається на європейському ринку, повинна відповідати стандартам якості й безпеки. Це означає, що українські стандарти виробництва повинні бути належно гармонізовані з європейськими нормами [13, с. 61].

Оцінка відповідності українських стандартів європейським нормам

проводиться через порівняння вимог, що ставляться до продукції у Європейському Союзі, з вимогами, встановленими в Україні, та є важливим етапом у формуванні глобальної продовольчої безпеки. Для цього використовуються різні методи, такі як: аналіз законодавства, порівняльні дослідження, аудити й інші, що дозволяють виявити розбіжності й недоліки українського законодавства, а також стандартів, які не відповідають європейським. В Україні здійснюються заходи для гармонізації стандартів якості й безпеки продукції з європейськими нормами, що містить прийняття нових законодавчих актів, упровадження нових стандартів і процедур, покращення контролю та нагляду за якістю і безпекою продукції.

Законодавчі зміни для покращення продовольчої безпеки в Україні у тісному зв'язку з європейським законодавством можуть містити прийняття такого нормативно-правового акту, як Закон України «Про гармонізацію продовольчого законодавства України з нормами Європейського Союзу». Метою пропозиції слугуватиме адаптація національного законодавства до європейських стандартів щодо продуктів харчування, охоплюючи норми щодо безпеки, якості й маркування продуктів. Паралельно, важливо розробити інші національні закони й нормативно-правові акти або вносити актуальні зміни в існуючі, наприклад, Закон України «Про безпеку та якість продуктів харчування», що встановлюватиме стандарти й вимоги до якості продуктів, Закон України «Про контроль цін на продукти харчування» для регулювання цінової доступності основних продуктів, Закон України «Про підтримку сільського господарства та розвиток сільських громад» для стимулювання розвитку сільських територій та підтримку аграрного сектору економіки. Ці закони мають спрямовуватися на підвищення якості й безпеки продуктів, забезпечення їхньої доступності для населення та підтримку сільських територіальних громад для забезпечення стабільного продовольчого ринку.

Важливою складовою забезпечення продовольчої безпеки є формування кадрового потенціалу, де значну роль відіграють навчальні заклади, які враховують актуальні потреби й вимоги сільськогосподарських підприємств, що дозволяє готувати молодих фахівців до роботи у сучасних умовах аграрного сектору економіки. Співпраця між університетами й сільськогосподарськими підприємствами підвищує конкурентоспроможність, сприяє розвитку новаторських підходів і створює міцну базу для подальшого зростання сільського господарства в Україні.

Формування продовольчої безпеки в умовах євроінтеграції є складним і важливим процесом для України, який вимагає зусиль із боку уряду, підприємств, навчальних закладів, а також усіх галузей агропромислового комплексу. Процес інтеграції до європейського економічного простору є важливим кроком до розвитку й конкурентоспроможності української продукції на міжнародному ринку, а також супроводжується наступними аспектами представленими у табл 3.

Аспекти підвищення та конкурентоспроможності української продукції на міжнародному ринку

Чинник впливу	Ключові моменти
Зміна регуляторної бази	Вступ України до Європейського Союзу вимагає гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, охоплюючи правовий механізм забезпечення продовольчої безпеки. Чимало нормативно-правових актів в Україні, прийнятих ще за часів Радянського Союзу й досі чинних, гальмують процес євроінтеграції, наприклад Кодекс законів про працю, Кодекс про адміністративні правопорушення та інші, які вкрай необхідно переглянути й оновити
Захист споживачів	Виготовлення безпечних і якісних харчових продуктів є пріоритетом, оскільки вони безпосередньо впливають на здоров'я та добробут населення. Це вимагає зміцнення системи контролю якості й безпеки продуктів, впровадження сучасних методів вимірювання, моніторингу, сертифікації, інформування споживачів про їхні властивості
Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції	Наша країна, що має намір інтегруватись у європейський ринок, повинна відповідати європейським стандартам якості й безпеки продуктів, що створить можливість для збільшення експорту українських харчових продуктів до Європи й інших країн світу, а також сприятиме розвитку національної економіки, вимагатиме від підприємців різних рівнів інвестування у підвищення якості своєї продукції та удосконалення процесів виробництва
Розвиток сільського господарства	Посилення вимог щодо якості й безпеки продукції спонукає сільськогосподарські підприємства до впровадження сучасних технологій, підвищення ефективності виробництва
Екологічна стійкість	Формування продовольчої безпеки в умовах євроінтеграції націлює до збалансованого використання та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь, захисту довкілля, біорізноманіття. Агровиробникам потрібно мінімізувати використання хімічних добрив і пестицидів, бережно використовувати водні ресурси, скорочувати забруднення внаслідок сільськогосподарської діяльності
Міжнародна співпраця	Ключовим інструментом для України є співпраця з країнами ЄС, зокрема у досягненні високих стандартів продовольчої безпеки, підвищенні конкурентоспроможності своїх продуктів на міжнародному ринку, що передбачає активну зовнішню співпрацю з міжнародними організаціями (Всесвітня організація охорони здоров'я, Організація економічного співробітництва та розвитку, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН тощо), можливість прийняття участі у програмах обміну досвідом, проєктах технічної допомоги й спільних ініціативах із партнерами з країн ЄС, які сприятимуть розвитку й упровадженню технологій і практик

Джерело: сформовано автором

Впровадження європейських стандартів і норм має суттєвий вплив на національне законодавство. Воно сприяє гармонізації законодавства економічному розвитку, забезпечує захист прав споживачів. Національні законодавчі органи повинні зосередити свої зусилля на ефективному впровадженні європейських стандартів і норм, забезпечуючи одночасно врахування національних особливостей та інтересів. Для цього необхідно зміцнювати співробітництво з європейськими органами й враховувати досвід різних країн ЄС [4].

ЄС має право встановлювати спільні правила й стандарти для різних галузей, а також у торгівлі, виробництві, безпеці продукції, охороні навколишнього середовища та багато інших. Ці правила і стандарти потім впроваджуються у національне законодавство відповідних країн.

Вплив європейських стандартів і норм на національне законодавство має як позитивні, так і негативні наслідки. З однієї сторони, він допомагає

стандартизувати правила й процедури у різних країнах-членах ЄС, сприяє зміцненню правової держави, підвищує якість продукції та послуг, а з іншої – може обмежувати суверенітет країн-членів ЄС, а також вимагати великих зусиль і витрат для адаптації національного законодавства до європейських стандартів і норм.

Україна є значним виробником й експортером сільськогосподарської продукції та має вагомий потенціал конкурувати з іншими країнами на європейських ринках, для чого потрібно одночасно активно співпрацювати з міжнародними партнерами, здійснювати обмін досвідом, сприяти підвищенню рівня освіти й навичок працівників аграрного сектору економіки, запроваджувати інноваційні методи виробництва, здійснювати моніторинг і контроль якості, а також безпеки продукції на усіх етапах її виробництва й постачання тощо.

Висновки. Формування продовольчої безпеки є важливим завданням для будь-якої країни, зокрема й для України, особливо в умовах євроінтеграції. Європейська інтеграція відкриває нові можливості для розвитку вітчизняного сільського господарства й забезпечення продовольчої безпеки країни. Для досягнення цієї мети необхідний систематичний підхід, який охоплює розвиток і реформування аграрного сектору економіки, а також співпрацю та партнерство на національному й міжнародному рівнях. Національні органи влади повинні співпрацювати зі сільськогосподарськими підприємствами, громадськими організаціями й науково-дослідними закладами вищої освіти для розробки й впровадження ефективних стратегій формування продовольчої безпеки країни.

Пріоритетні напрямки розвитку й реформування аграрного сектору економіки охоплює фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств за допомогою доступу до новітніх технологій. Також необхідно забезпечити підвищення якості продукції за допомогою впровадження стандартів якості й безпеки за виробництва продуктів харчування.

Ці рекомендації допоможуть Україні ефективно формувати продовольчу безпеку в умовах євроінтеграції та забезпечити стабільне постачання якісної і безпечної продукції на внутрішній, а також зовнішній ринки.

Список використаних джерел

1. Про продовольчу безпеку України: Проект Закону України від 24.10.2012 р. № 11378. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF8S200A> (дата звернення: 17.07.2023).
2. Хаєцька О.П., Лояніч В.О. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1723>. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47> (дата звернення: 17.07.2023).
3. Галкіна І.В. Аналіз сучасного стану продовольчої безпеки України. 2022. URL: <https://card-file.ontu.edu.ua/items/d7587eac-ace8-4482-a634-704201855d15> (дата звернення: 23.07.2023).
4. Віткін Л. Ринковий нагляд та оцінка відповідності в Україні в контексті змін європейського законодавства. *ГО Український центр європейської*

політики. Київ. 2021. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/ucep_report_market supervision_2021_final.pdf (дата звернення: 23.07.2023).

5. Сус Л.М. Державне регулювання цін на продовольчі товари. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2015. Вип. 23. С. 304-316.

6. Fenghe Z. Analysis of the current situation of agricultural trade development between China and Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2020. Vol. 6. № 1. P. 23-36. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.01.02>.

7. Васильєва Л.М. Державна підтримка аграрного сектору економіки країни в умовах функціонування в складі СОТ як основа забезпечення продовольчої безпеки. *Modern Economics*. 2019. № 17. С. 55-60. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-10).

8. Залізнюк В.П. Державна підтримка аграрного сектору економіки країни як основа забезпечення продовольчої безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 123-127. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.3.123.

9. Яремчук Н.В. Продовольча безпека як стратегічний пріоритет аграрної політики та основа національної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 23. С. 70-79. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.23.70.

10. Shpak N., Kulyniak I., Gvozd M., Vveinhardt J., Horbal N. Formulation of development strategies for regional agricultural resource potential: the Ukrainian case. *Resources*. 2021. Vol. 10 (6). № 57. DOI: <https://doi.org/10.3390/resources10060057>.

11. Кубай О.Г., Коломієць Х.М. Аграрне виробництво в системі забезпечення продовольчої безпеки держави. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 5 (61). С. 63-69.

12. Калетнік Г.М., Токарчук Д.М., Скорук О.П. Організація і економіка використання біоресурсів: підручник: 2-ге видання, перероблене і доповнене. Вінниця: ТОВ «Друк», 2020. 372 с.

13. Мариненко М., Артеменко Л. Рівень продовольчої безпеки в Україні: методи оцінки та сучасний стан. *Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем: монографія*. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. 2021. С. 52-63.

14. Global Food Security Index 2022. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/> (дата звернення: 17.07.2023).

15. Природно-ресурсний потенціал національної економіки. URL: <https://tusovka.kr.ua/news/2018/02/05/prirodno-resursnii-potentsial-natsionalnoi-ekonomiki> (дата звернення: 17.07.2023).

16. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 17.07.2023).

17. Стан продовольчого забезпечення України під час війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/stan-prodovolchoho->

zabezpechennya-ukrayiny-pid-chas-viyny (дата звернення: 17.07.2023).

18. Wilkinson J., Rocha R. Agro-industry trends, patterns and development impacts. *CABI Books*. 2009. DOI: <https://doi.org/10.1079/9781845935764.0>.

19. Human Development Report 2021-22 URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22> (дата звернення: 15.08.2023).

20. Собкевич О.В. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-04/stiykist-realsektor-dopovid_gotove.pdf (дата звернення: 15.08.2023).

References

1. Pro prodovolchu bezpeku Ukrainy: Proiekt Zakonu Ukrainy № 11378 [On food security of Ukraine: Draft Law of Ukraine № 11378]. (2012, October 24). *ips.ligazakon.net*. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/JF8S200A> [in Ukrainian].

2. Khaietska, O.P., & Loianich, V.O. (2023). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny [Ensuring food security of Ukraine in war conditions]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 6. Retrieved from: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1723>. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47> [in Ukrainian].

3. Halkin, I.V. (2022). Analiz suchasnoho stanu prodovolchoi bezpeky Ukrainy [Analysis of the current state of food security in Ukraine]. *card-file.ontu.edu.ua*. Retrieved from: <https://card-file.ontu.edu.ua/items/d7587eac-ace8-4482-a634-704201855d15> [in Ukrainian].

4. Vitkin, L. (2021). Rynkovyi nahliad ta otsinka vidpovidnosti v Ukraini v konteksti zmin yevropeiskoho zakonodavstva [Market surveillance and conformity assessment in Ukraine in the context of changes in European legislation]. *HO Ukrainyskyi tsentr yevropeskoj polityky – NGO Ukrainian Center for European Policy*. Kyiv. *ucep.org.ua*. Retrieved from: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/ucep_report_marketsupervision_2021_final.pdf [in Ukrainian].

5. Sus, L.M. (2015). Derzhavne rehuliuвання tsin na prodovolchi tovary [State regulation of food prices]. *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika – Podilian Bulletin: Agriculture, Engineering, Economics*, 23, 304-316 [in Ukrainian].

6. Fenghe, Z. (2020). Analysis of the current situation of agricultural trade development between China and Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6 (1), 23-36. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.01.02> [in English].

7. Vasilieva, L.M. (2019). Derzhavna pidtrymka ahrarnoho sektoru ekonomiky krainy v umovakh funktsionuvannya v skladi SOT yak osnova zabezpechennia prodovolchoi bezpeky [State support of the agricultural sector of the country's economy under the conditions of functioning as part of the WTO as a basis for ensuring food security]. *Modern Economics*, 17, 55-60.

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-10) [in Ukrainian].

8. Zalizniuk, V.P. (2019). Derzhavna pidtrymka ahrarynoho sektoru ekonomiky krainy yak osnova zabezpechennia prodovolchoi bezpeky [State support of the agricultural sector of the country's economy as a basis for ensuring food security]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 3, 123-127. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.3.123 [in Ukrainian].

9. Yaremchuk, N.V. (2019). Prodovolcha bezpeka yak stratehichniy prioritet ahrarynoi polityky ta osnova natsionalnoi bezpeky derzhavy [Food security as a strategic priority of agrarian policy and the basis of national security of the state]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 23, 70-79. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.23.70 [in Ukrainian].

10. Shpak, N., Kulyniak, I., Gvozd, M., Vveinhardt, J., & Horbal, N. (2021). Formulation of development strategies for regional agricultural resource potential: the Ukrainian case. *Resources*, 10 (6), 57. DOI: <https://doi.org/10.3390/resources10060057> [in English].

11. Kubai, O.H., & Kolomiiets, H.M. (2017). Ahraryne vyrobnytstvo v systemi zabezpechennia prodovolchoi bezpeky derzhavy [Agricultural production in the system of ensuring food security of the state]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of the systemic approach in economics*, 5 (61), 63-69 [in Ukrainian].

12. Kaletnik, G.M., Tokarchuk, D.M., & Skoruk, O.P. (2020). Orhanizatsiia i ekonomika vykorystannia bioresursiv [Organization and economics of the use of biological resources] (2nd ed., rev.). Vinnytsia: TOV «Druk» [in Ukrainian].

13. Marynenko, M., & Artemenko, L. (2021). Riven prodovolchoi bezpeky v Ukraini: metody otsinky ta suchasnyi stan [The level of food security in Ukraine: assessment methods and current state]. *Naroshchuvannia finansovo-ekonomichnoho potentsialu subiektiv ekonomichnykh vidnosyn yak osnova postupalnoho rozvytku terytorialno-hospodarskykh system – Increasing the financial and economic potential of subjects of economic relations as a basis for progressive development of territorial and economic systems* (pp. 52-63). Ternopil: FOP Palianytsia V.A. [in Ukrainian].

14. Global Food Security Index 2022. *impact.economist.com*. Retrieved from: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/> [in English].

15. Pryrodno-resursnyi potentsial natsionalnoi ekonomiky [Natural resource potential of the national economy]. *tusovka.kr.ua*. Retrieved from: <https://tusovka.kr.ua/news/2018/02/05/prirodno-resursnii-potentsial-natsionalnoi-ekonomiki> [in Ukrainian].

16. Valovyi vnutrishnii produkt (VVP) v Ukraini 2023 [Gross domestic product (GDP) in Ukraine 2023]. *index.minfin.com.ua*. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> [in Ukrainian].

17. Stan prodovolchoho zabezpechennia Ukrainy pid chas viiny [The state of food security of Ukraine during the war]. *niss.gov.ua*. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/stan-prodovolchoho-zabezpechennya-ukrayiny-pid-chas-viyny> [in Ukrainian].

18. Wilkinson, J., & Rocha, R. (2009). Agro-industry trends, patterns and

development impacts. *CABI Books*. DOI: <https://doi.org/10.1079/9781845935764.0> [in English].

19. Human Development Report 2021-22 URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22> [in English].

20. Sobkevych, O.V. (2023). Priorytety zabezpechennia stiiikosti promyslovosti y ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoi viiny [Priorities for ensuring the stability of industry and the agricultural sector of Ukraine's economy in conditions of full-scale war]. niss.gov.ua. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-04/stiykist-realsektor-dopovid_gotove.pdf [in Ukrainian].

Відомості про автора

ЛОЯНИЧ Володимир Олександрович – аспірант другого року навчання кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: loyanich95@gmail.com).

LOIANICH Volodymyr – Postgraduate Student of the Secon Year of the Study of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: loyanich95@gmail.com).

УДК 338.432.001.76.009.12

DOI: 10.37128/2411-4413-2023-2-7

**ЕФЕКТИВНІСТЬ
ВИКОРИСТАННЯ
ТЕХНОЛОГІЙ У
КОНТЕКСТІ
ДОТРИМАННЯ
ПОКАЗНИКІВ
ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ**

САХНО А.А.,
*доктор економічних наук, професор кафедри
економіки та підприємницької діяльності*

БОЛТОВСЬКА Л.Л.,
*доктор філософії з економіки, асистент
кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

Обґрунтовано значення економічної безпеки підприємств як процесу досягнення ефективності використання технологій, що дозволить формувати середовище функціонування промислових галузей виходячи з потреб у високих, середніх і низьких рівнях складності виробництва продукції.

Доведено необхідність застосування методу аналізу середовища функціонування як непараметричного методу, що дозволяє здійснювати оцінювання економічної безпеки з точки зору досягнення ефективності за результативним і факторними (ресурсними) показниками діяльності підприємств.

Проаналізована діяльність підприємств за рівнями технологій шляхом формування у середовищі функціонування позицій за коефіцієнтами співвідношення між кількістю діючих підприємств й обсягом реалізованої продукції та коефіцієнтами співвідношення між кількістю найманих працівників, а також обсягом реалізованої продукції.

Для підтвердження значущості результативного й факторних показників проведено